

การปฏิรูปมหาเถรสมาคม

Reformation of the Supreme Mahathera Council

สุลักษณ์ ศิวรักษ์¹ | Sulak Sivaraksa

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอแนวทางในการปฏิรูปมหาเถรสมาคม เพื่อที่จะช่วยให้พระศาสนามีบทบาทในทางเกื้อกูลสังคม และเข้าถึงพระบรมัตถธรรมในที่สุด มหาเถรสมาคมเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อให้ดูแลปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งนับว่าเป็นการรวมศูนย์กลางการปกครองของคณะสงฆ์ครั้งแรก ต่อมาได้ถูกล้มเลิกโดยรัฐบาลประชาธิปไตยเพื่อการปกครองคณะสงฆ์มีความสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ได้ถูกนำกลับมาอีกครั้งในสมัยรัฐบาลเผด็จการทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยได้คงไว้ซึ่งรูปแบบของการรวมศูนย์อำนาจการบริหารคณะสงฆ์ไว้ที่มหาเถรสมาคม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นพระราชาคณะและรู้ไม่เท่าทันความเป็นไปของโลกสมัยใหม่ ยังผลให้คณะสงฆ์เกิดปัญหาที่หมักหมมมาจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลข้างต้น จึงได้ตั้งข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปมหาเถรสมาคมไว้ 14 ข้อ สรุปได้เป็น 4 ประเด็นหลัก คือ 1) การทำหน้าที่ของมหาเถรสมาคมควรยึดถือเอาพระวินัยเป็นหลัก 2) การศึกษาของคณะสงฆ์ควรปรับปรุงให้รู้เท่าทันกับโลกที่เปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งชำระไว้ซึ่งแนวทางและการปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงโลกุตระธรรม เพื่อให้คณะสงฆ์รักษาพรหมจรรย์ในยุคสังคมทุนนิยมบริโภคนิยมได้อย่างมีศีลาจารวัตรที่งดงามและเรียบง่าย อีกทั้งยังสามารถสื่อสารให้คนในยุคปัจจุบันเข้าใจและปฏิบัติตามได้ รวมถึงให้การศึกษาส่งผลขบซึ่งในโบราณสถานโบราณวัตถุที่อยู่ในวัดอันจะนำมาซึ่งความรู้ซึ่งในความดีและความจริงในศาสนา 3) วางกติกาและกำหนดแนวทางที่ชัดเจนในการใช้พื้นที่ของวัดและความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้สปีปายะต่อการศึกษาและปฏิบัติ และ 4) มหาเถรสมาคมควรเปิดกว้างและเปิดโอกาสแก่

¹Counselor, Sathira Koses - Nagapradipa Foundation

งานที่เป็นกิจกรรมทางสังคมเพื่อความยุติธรรม ตลอดจนควรเปิดโอกาสรับรองคณะพระภิกษุณี
ดังที่ได้เกิดขึ้นในประเทศศรีลังกา อันเป็นต้นแบบของคณะสงฆ์สยาม ท้ายนี้หวังว่า
ข้อเสนอเหล่านี้จะได้เป็นหลักในการปรับปรุงคณะสงฆ์ต่อไป

คำสำคัญ : มหาเถรสมาคม การปฏิรูป

Abstract

This article focuses on the Supreme Mahathera Council, the chief organizational body founded by King Rama V tasked with overseeing the governance of monks within Thailand, and documents how recent problems and controversies have increased and tarnished the council's stature in the kingdom. In recent times the Supreme Mahathera Council, or the Sangha Council as it was first known, has had a turbulent history and had its charter revoked by the previous civilian government only to have it reinstated after the military seized power. Many believe that the present council is led by elderly, who are out of touch with the needs of today's changing society. As such, the article seeks to address the problems hindering the association by offering a series of guidelines designed to reform the association, and by doing so, start a necessary dialogue to reestablish trust in the body, according to the ideals that originally gave birth to the association so many years ago.

The article identifies fourteen areas that require urgent attention and then addresses them according to four broad policy guidelines. These include: 1) The Supreme Mahathera Council must consider all the allegation according to the rules or the Vinaya. 2) The process by which monks are trained should be updated and modernized in accordance with well-established pedagogical principles, and should be aimed towards helping monks realize their full potential as practitioners of the tenets that embody Buddhism yet

be framed according to the context we now live in, a period marked by rapid technological change and social upheaval. Changes to curriculum and teaching methodology should be aimed towards and designed to attract the upcoming generation. Training must also seek to instill respect and veneration towards the antiquities that are housed within the kingdom's many monasteries. 3) There should be rules and regulations in using space of the temple for monks to live, learn and practice suitably. 4) The Supreme Mahathera Council needs to develop a more open - minded stance towards those who advocate Buddhism as a vehicle for challenging injustices and righting social wrongs. In addition, the female Buddhist monks should be approved as they have been endorsed in Sri Lanka. Such guidelines are intended to elicit further conversation and debate, all with an aim towards rejuvenating an association that has much to offer as we chart a course through difficult and uncertain times in the years ahead.

Keywords: The Supreme Mahathera Council, reformation

ความนำ

จากประวัติศาสตร์ของไทยเรานั้น เรานับถือพระพุทธศาสนาตามแนวทางของ ทักขิณิกาย คือ นิกายฝ่ายใต้ ซึ่งได้แก่ประเทศดังต่อไปนี้ คือ อินเดีย ลังกา ซึ่งเป็นต้นตอที่มาของนิกายฝ่ายนี้ทั่วทั้งเอเชียอาคเนย์บนผืนแผ่นดินใหญ่ อันได้แก่ ไทย พม่า กัมพูชา และลาว

โดยที่นิกายฝ่ายเหนือ (อูตรนิกาย) ซึ่งประกาศตนว่าเป็นมหายาน เหยียดนิกายฝ่ายใต้ว่าเป็นพวกหินยาน จนมีนักปราชญ์ลัทธิสังคหะสมัยใหม่ไม่ยอมใช้คำนี้ โดยหันไปใช้คำว่า เถรวาทแทน และเหยียดพวกฝ่ายเหนือว่าเป็นอาจารย์วาท

นิกายฝ่ายเหนือมีศูนย์ที่ผลิตนักปราชญ์อยู่ที่มหาวิทยาลัยนาลันทาในชมพูทวีป และศูนย์แห่งนี้ได้เผยแผ่พระศาสนาออกไปยังธิเบต จีน เรื่อยไปจนเกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม เป็นที่น่าเศร้าใจที่มหาวิทยาลัยนาลันทาซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกในโลกต้องปลาสนาการไปเมื่อพวกมุสลิมตริกบูกตี่เข้ามายึดครองชมพูทวีปได้ทั้งหมด

โดยที่นิกายฝ่ายใต้นั้นมีศูนย์การศึกษาที่สำคัญอยู่ ณ มหาวิหารแห่งลังกาทวีป โดยเราต้องตราไว้ด้วยว่า พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีที่เป็นหัวใจของนิกายฝ่ายใต้นี้ จารเป็นตัวอักษรขึ้นเป็นครั้งแรก ณ ลังกาทวีป ซึ่งผลิตนักปราชญ์พุทธศาสนาบัณฑิตเป็นจำนวนมิใช่น้อย เช่น พระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งนอกจากจะช่วยชำระพระไตรปิฎกแล้ว ยังเขียนอรรถกถาสำคัญหลายปกรณ์ ทั้งทำนยังรจนาปกรณ์พิเศษขึ้นด้วย มีชื่อว่า วิสุทธิมรรค อันพระภิกษุสงฆ์สายนี้ถือว่าเป็นคัมภีร์ที่สำคัญสุดจนตราប់ปัจจุบัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) แห่งสยามประเทศ ได้เรียบเรียง พุทธธรรม เป็นปกรณ์หลัก ไม่น้อยหน้าไปกว่า วิสุทธิมรรคเอาเลยทีเดียว บัดนี้ พุทธธรรม ปรากฏเป็นภาษาอังกฤษแล้วอย่างบริบูรณ์ เชื่อว่าจะมีการแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ ไปทั่วโลกเอาเลยก็ได้

สำหรับบ้านเมืองที่นับถือพุทธศาสนาตามแนวนี้นี้ ถือเอาพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นบรมราชาูปถัมภกของพระศาสนาที่สำคัญยิ่ง พระมหากษัตริย์ของทุกบ้านทุกเมืองที่นับถือพระพุทธศาสนาตามแนวนี้นี้ถือเอาพระเจ้าอโศกเป็นแบบอย่างด้วยกันทั้งสิ้น เป็นที่น่าเสียดายว่าบัดนี้แต่เมืองไทยเท่านั้นที่ยังมีพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงสนับสนุนไม่เพียงพระพุทธศาสนา หากทุก ๆ ลัทธิศาสนาที่ไพร่ฟ้าข้ามนิครเคารพนับถือนี้ก็เป็นการเจริญรอยตามพระเจ้าอโศกมหาราชเช่นกัน

ก็หลักการที่ยึดถือมาแต่สมัยพระเจ้าอโศกนั้น ถือว่ารถต้องมีสองล้อเพื่อเคลื่อนที่ไปได้ฉับไฉน รัฐก็จำเป็นต้องมีสองล้อประดับประคองให้รัฐธำรงคงอยู่ได้อย่างเหมาะสม ล้อหนึ่งนั้นเรียกว่าอาณาจักร แปลว่าวงล้อแห่งอำนาจ ส่วนอีกล้อหนึ่งนั้นเรียกว่าธรรมจักร หรือศาสนจักร อันเป็นวงล้อแห่งคุณงามความดี พระราชาและรัฐบาลเป็นตัวแทนของอาณาจักร ซึ่งจำเป็นต้องบริหารบ้านเมืองด้วยพระเดชและพระคุณ ต้องลงโทษคนทำผิด ต้องทำสงคราม อย่างน้อยก็เพื่อปกป้องบ้านเมืองของตน หากอาณาจักรต้องพึ่งพาศาสนจักร อันได้แก่คณะสงฆ์ ซึ่งเปรียบเสมือนมโนธรรมสำนึกของผู้บริหารกิจการบ้านเมืองไม่ให้ผู้บริหารบ้านเมืองประกอบกรรมชั่ว อย่างเกินเลยไป ให้หาทางช่วยให้ผู้ปกครองรัฐรู้จักลดความโลภโกรธหลง ดังจะเห็นได้ว่าพระมหากษัตริย์ของไทยย่อมทรงบาตรทุกเข้านั้นคือการเจริญทานบารมี ให้เห็นว่าการให้มิดคุณค่ายิ่งกว่าการรับ และตราบจนสิ้นรัชกาลที่ 4 พระภิกษุยอมเข้าไปถวายเทศน์ในวังทุกวัน ราชประเพณีนี้พึงปลาสนาการไปในรัชกาลที่ 5 นี้เอง เพราะเราจำเป็นต้องหันหน้าไปทางตะวันตก เพื่อปรับตัวของเราให้ทันสมัย ไม่ให้ฝรั่งดูแคลน

ตั้งพระบรมราโชบายของในหลวงรัชกาลที่ 4 ที่ยอมเปิดประเทศให้ฝรั่งเข้ามามีอิทธิพลเหนือเรา และในหลวงรัชกาลที่ 5 ก็ต้องการปรับปรุงบ้านเมืองและผู้คนของเราไม่ให้ฝรั่งอ้างว่าจะมามีอาณานิคมเหนือเรา แม้จำเป็นจะต้องเสียดินแดนไปมีใช้น้อยก็ตามที

อนึ่ง พระมหากษัตริย์นั้นถือว่าเป็นทั้งเจ้าแผ่นดิน เป็นทั้งเจ้าชีวิต แต่เมื่อเข้ามาในพระอารามอันเป็นเขตแห่งพุทธจักร พระมหากษัตริย์ย่อมต้องบำเพ็ญพระองค์เหมือนคนไทยทั่ว ๆ ไปทั้งหมด ดังจะเห็นได้ว่า เวลาเสด็จพระราชดำเนินไปพระอารามต่าง ๆ นั้นอาจจะเสด็จเป็นขบวนพยุหยาตรา เช่น ทรงช้าง หรือทรงพระที่นั่งพุดตานซึ่งขุนนางข้าราชการแบกหามไปเป็นขบวน แต่เมื่อถึงพระอารามหลวงแล้ว จะเสด็จที่เกยและพระอารามหลวงที่สำคัญจะสร้างเกยติดไว้หน้าพระอารามเลยทีเดียว ทั้งยังมีศาลาเปลื้องเครื่องอีกด้วย ดังจะเห็นได้ที่วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม และวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเป็นตัวอย่าง เมื่อเสด็จถึงพระอารามทรงลงจากพระคชาธารหรือพระที่นั่งพุดตานเพื่อเสด็จเข้าศาลาเปลื้องเครื่อง ให้ชาวที่ถอดพระชฎามหากฐิน และฉลองพระบาทเชิงงอนเพื่อเสด็จเข้าพระอารามด้วยพระบาทเปล้า ดุจดั่งราชฎาทรงหลาย ทั้งนี้เป็นเครื่องหมายของอุปถัมภ์ธรรม เป็นการแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน ซึ่งเป็นคุณสมบัติข้อต้นของพุทธศาสนิก เมื่อเสด็จเข้าไปในพระอุโบสถหรือพระวิหาร ก็จะประทับกับพื้น ในขณะที่พระภิกษุทั้งหลายนั่งบนอาสน์สงฆ์ เพื่อยืนยันว่าพระเถระเหล่านั้นอยู่ในฐานะอันสูงส่งกว่าฆราวาส ราชประเพณีนี้หมดไปในรัชกาลที่ 5 เมื่อเราต้องการแสดงออกด้วยการแต่งกายและกริยามารยาทไม่ให้ด้อยกว่าฝรั่ง นับว่าการกระทำดังกล่าวมีทั้งข้อดีและข้อด้อย อันควรแก่การพิจารณา

ก็คณะสงฆ์นั้นย่อมเป็นอิสระจากอำนาจรัฐ คณะสงฆ์จะแบ่งออกเป็นสาย ๆ ตามปริมปราคติ นับถือครูบาอาจารย์ของตนสืบทอดกันลงไป บางสายเน้นที่คันถธุระ บางสายเน้นที่วิปัสสนาธุระ ดังเช่น ครูบาศรีวิชัย ท่านสืบทอดปริมปราคติมาตามประเพณีของฝ่ายภาคพายัพ ในขณะที่ทางภาคอีสาน พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต และพระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล ก็สืบทอดศิษย์หลงไป ดังพระอาจารย์มหาบัว ญาณสมปนโน สืบทอดไปยังสายธรรมยุติ และพระอาจารย์ชา สุภทฺโท สืบทอดไปยังสายมหานิกาย โดยเฉพาะกรณีหลังนี้ มีฝรั่งมาบวชเรียนเป็นจำนวนไม่น้อย และแพร่หลายพระพุทธศาสนาออกไปยังนานาประเทศ โดยเน้นกติกาวัดของสำนักวัดหนองป่าพงอย่างไม่เสื่อมคลาย มีการประชุมกันทุกปี เพื่อตกลงตามกติกาดัง ๆ ถ้าใครออกนอกกติกา เช่น สูบบุหรี่ ใ้ห่วย หรือจับต้องเงินทอง และติดยึดในเครื่องยานวิชาวต่าง ๆ ก็จะถูกขับออกจากคณะสงฆ์สายนี้

ก็การรวบรวมสยามรัฐสีมาอาณาจักรให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น เราดำเนินตามรูปแบบของฝรั่ง ซึ่งจำต้องรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ราชธานี โดยที่ก่อนหน้านี้การปกครองถือตามระบบจักรวรรดิวัตรในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระมหากษัตริย์ที่กรุงศรีอยุธยาซึ่งสืบทอดมายังกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ก็ล้วนถือว่าเป็นกรุงศรีอยุธยาด้วยกันทั้งนั้น พระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์ทรงได้รับสมมติให้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ปกครองพระราชอาณาจักรของพระองค์ ในปริมนทลไม่ไกลไปจากราชธานีเท่าไรนัก โดยที่เมืองอื่น ๆ ที่ห่างไกลออกไปถือได้ว่าเป็นประเทศราช เช่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน แม่จันปัตตานีที่ทางภาคใต้ ผู้ครองเมืองนั้น ๆ ถือได้ว่าเป็นประเทศราช มีหน้าที่ส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทองมาถวายพระมหากษัตริย์หรือพระเจ้าจักรพรรดิแห่งกรุงศรีอยุธยา 3 ปีต่อครั้ง โดยพระเจ้าราชาธิราชจะไม่ไปก้าวกายกับวัฒนธรรมประเพณีของประเทศราชเหล่านั้น ต่อเมื่อมีกรณีอันสำคัญจึงจะเกณฑ์หรือขอแรงมา เช่น งานพระเมรุจำต้องใช้ไม้สักที่ใหญ่ยาวเป็นพิเศษ ก็จะไปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าเชียงใหม่ทำไม้อย่างดีมาถวาย หรือการราชสงครามก็ต้องเกณฑ์ช้างม้าและลี้พลมาสมทบกันเพื่อปกป้องราชอาณาจักร เป็นต้น

ครั้นเกิดการรวมตัวกันเป็นอาณาจักรอย่างตะวันตก จึงจำเป็นต้องบริหารงานแบบใหม่ โดยจัดให้กระทรวงมหาดไทยปกครองทั่วทุก ๆ เมือง นี้ในทางอาณาจักร ส่วนในทางศาสนจักรก็รวมศูนย์อำนาจไว้ที่กรุงเทพฯ คล้าย ๆ กัน ดังประกาศใช้พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์เป็นครั้งแรกในรัชกาลที่ 5 นี้เอง เมื่อ ร.ศ. 121 พระราชบัญญัติดังกล่าวมีทั้งคุณและโทษ แต่ที่เห็นได้ชัดก็ตรงที่พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายมหานิกายถูกเหยียดให้ด้อยลงกว่าพระภิกษุสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกายซึ่งเกิดขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่สมัยเมื่อทรงผนวช พระธรรมยุติมีเพียงประมาณ 6% ของพระมหานิกาย แต่สมณศักดิ์ต่าง ๆ พระธรรมยุติได้เกือบจะเท่าเทียมกับฝ่ายมหานิกาย เป็นเหตุให้พระมหาเถระฝ่ายมหานิกายต้องอึดอันตันใจกันมีใช่น้อย

ครั้นเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 แล้ว นับเป็นครั้งแรกที่ราษฎรทั้งหมดมีสิทธิเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย พระภิกษุสงฆ์ฝ่ายมหานิกายที่ถือว่าเป็นพวกหัวก้าวหน้าได้ตั้งตนขึ้นในนามคณะปฏิสังขรณ์ เรียกร้องให้รัฐบาลปรับปรุงกฎหมายทางฝ่ายสงฆ์ให้เป็นไปตามแนวทางของประชาธิปไตยเช่นเดียวกับในทางฝ่ายบ้านเมือง โดยสาระของประชาธิปไตยที่แท้นั้นก็คือคณะสงฆ์นั่นเอง ดังนายอัมเบตการ์ B.R. (Ambedkar) ซึ่งเป็น

การปฏิรูปมหาเถรสมาคม

ประธานร่างรัฐธรรมนูญของอินเดียเมื่อได้รับเอกราช โดยที่นายอัมเบดการ์เป็นจันฑาลซึ่งถูกกดขี่ว่าต่ำต้อยกว่าวรรณะทั้ง 4 ของพราหมณ์ เขาจึงประกาศตนเป็นพุทธศาสนิก โดยเขายืนยันว่า สิ่งซึ่งการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศสเมื่อปี ค.ศ. 1789 เรียกร้องต้องการ คือความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพนั้นเป็นเพียงวาทกรรมทางการเมือง เพราะการปฏิวัติครั้งนั้นใช้ความรุนแรง แม้จะประหารพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ไปแล้ว จากนั้นไม่นาน โนโปลีเยน ซึ่งไม่ใช่ชาวฝรั่งเศส ก็กลับมายึดอำนาจได้และปกครองแบบเผด็จการสืบต่อมาอีกมิใช่น้อย ในขณะที่คณะสงฆ์ซึ่งพระพุทธรเจ้าทรงก่อตั้งขึ้นนั้น ต้อนรับสมาชิกที่เขามาด้วยความเต็มใจ ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะเป็นลูกกษัตริย์ ลูกพราหมณ์ ลูกแพศย์ ลูกศูทร หรือลูกจันฑาล เมื่อเข้ามาสู่คณะสงฆ์แล้ว ไม่ว่าจะเป็นภิกษุสงฆ์หรือภิกษุณีสงฆ์ ย่อมมีความเสมอภาคเป็นพื้นฐาน และคณะสงฆ์ดำรงคงอยู่ด้วยมีภราดรภาพเป็นแกนที่สำคัญ และขยายความรักกันฉันพี่น้องนี้ออกไปยังอุบาสกอุบาสิกา ที่อุทหนุณคณะสงฆ์อีกด้วย และเป้าหมายของการบวชเรียน และปฏิบัติก็เพื่อให้เข้าถึงเสรีภาพจากความโลภโกรธหลง

ฉะนั้น การที่คณะสงฆ์สยามเรียกร้องต้องการความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพนั้นจึงเป็นไปตามแนวของพระธรรมวินัย เป็นเหตุให้ผู้นำคณะราษฎรในสมัยนั้นอุทหนุณคำเรียกร้องของคณะสงฆ์ดังกล่าวจนรัฐสภาตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2484 โดยยึดหลักการทางประชาธิปไตยคล้าย ๆ การปกครองของบ้านเมืองในเวลานั้น ทั้งรัฐบาลเวลานั้นยังต้องการอุทหนุณให้คณะสงฆ์ทั้ง 2 นิกายรวมตัวกันเป็นนิกายเดียว โดยได้สร้างวัดประชาธิปไตยขึ้นที่บางเขน หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้รับพระบรมสารีริกธาตุจากอินเดียมาบรรจุไว้ที่พระอารามแห่งใหม่นี้ จึงเปลี่ยนชื่ออารามเป็นวัดพระศรีมหาธาตุ ตั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อค้นพบพระธาตุของพระพุทธรเจ้าที่อินเดีย อุปราขอินเดียในเวลานั้น ก็ถวายพระอัฐิธาตุแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งอัญเชิญไปประดิษฐานไว้ที่พระเจดีย์ซึ่งตั้งอยู่บนบรมบรรพต วัดสระเกศ ดังมีพุทธศาสนิกจากหลายต่อหลายประเทศมาขอส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุดังกล่าวไปประดิษฐานไว้ในประเทศนั้น ๆ ด้วย

ว่าจำเพาะวัดพระศรีมหาธาตุในรัชกาลที่ 8 นั้น กำหนดจะให้วัดนี้เป็นวัดแรกสำหรับพระสงฆ์ทั้ง 2 นิกายรวมกัน ดังพระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ซึ่งเป็นผู้นำในการปฏิวัติในปี พ.ศ. 2475 ได้ขออุปสมบท ณ พระอุโบสถแห่งวัดนี้เป็นรูปแรก

โดยคณะสงฆ์ทั้ง 2 นิกาย เป็นที่น่าเสียดายที่ความหวังที่จะรวมนิกายทั้งสองเข้าด้วยกัน ต้องปลาสนาการไป และที่ร้ายยิ่งกว่านี้ ก็เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดอำนาจการปกครองได้เป็นเผด็จการชนิดอย่างสุดขั้วเอาเลย จอมพลผู้ไม่เห็นคุณค่าของประชาธิปไตยในทางโลกฉันทใด ก็ไม่เห็นคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตยในคณะสงฆ์ฉันทนั้น เขาฉีกรัฐธรรมนูญได้ ก็ฉีกพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ได้เช่นกัน สำหรับรัฐธรรมนูญนั้นใช้เวลาร่างกว่า 10 ปี หลังจากเขาเสียชีวิตไปแล้ว รัฐธรรมนูญถึงจะคลอดออกมาได้ในปี พ.ศ. 2511 ส่วนพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์นั้น เขาประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2505 เอาเลย โดยเขาอ้างว่าเป็นการเลียนแบบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับแรกที่ใช้ในรัชกาลที่ 5 แต่นั่นเป็นเพียงวาทกรรม หากความเป็นจริงนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีมหาเถรสมาคมเป็นศูนย์รวมอำนาจ แต่สมาชิกของมหาเถรสมาคมประกอบไปด้วยสมเด็จพระราชาคณะ และพระราชาคณะผู้ใหญ่จำนวนน้อย โดยที่ท่านนั้น ๆ รู้ไม่เท่าทันความเป็นไปของโลกสมัยใหม่เสียแล้ว มหาเถรสมาคมก็เลยกลายเป็นเสือกระดาษที่ให้โทษมากกว่าให้คุณ ไม่มีการชำระอธิกรณ์สงฆ์ ทั้งระบบสมณศักดิ์ยังเปิดให้มีการวิ่งเต้นขอยศขอตำแหน่งกัน ถึงกับมีการติดสินบนกัน ดังสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เสี้ยม จนทสิริ) แห่งวัดสุทัศน์เทพวราราม เคยปรารภถึง ๆ ว่าสถาบันที่เลวร้ายของไทยมี 2 สถาบัน คือ สถาบันตำรวจ กับสถาบันสงฆ์ ดังจะไม่ขอพรรณนาความชั่วร้ายที่เกิดจากการปกครองในระบอบนี้ ซึ่งเปิดโอกาสให้คณะพระธรรมกายขึ้นมาอิงมหาเถรสมาคม สั่งสอนพระศาสนาในทางสัทธรรมปฏิรูปคือทำให้พระธรรมวินัยของพระศาสดาเสื่อมสลายไป โดยเน้นให้ผู้คนสมัยใหม่สนใจไปในทางทุนนิยมบริโภคนิยมจนเกิดพุทธพาณิชย์อย่างแพร่หลาย

ตราบใดที่คณะสงฆ์ยังอยู่ในสังกัดของรัฐ ไม่อาจแยกตัวเป็นอิสระออกไปได้ ดังกรณีของคณะสันตโตศกที่แยกตัวออกไปเป็นอิสระแล้ว โดยที่คณะนี้มีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไรควรได้รับการพิจารณา

ข้อเสนอสำหรับกรรมการมหาเถรสมาคม

สำหรับคณะสงฆ์กระแสหลักบัดนี้มีพระราชบัญญัติฉบับใหม่ที่แก้ไขใหม่ในปีนี้อง ดังข้อความที่เกี่ยวกับองค์ประกอบมหาเถรสมาคมมีว่า “มหาเถรสมาคม ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงดำรงตำแหน่งประธานกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการอื่นอีก

ไม่เกินไปสี่บริบูรณ์ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ หรือพระภิกษุซึ่งมีพรรษาอันสมควร และมีจริยวัตรในพระธรรมวินัยที่เหมาะสมแก่ การปกครองคณะสงฆ์” ส่วนที่มาของมหาเถรสมาคมบัญญัติไว้ว่า “ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย โดยจะทรงปรึกษาหารือกับสมเด็จพระสังฆราชก่อนก็ได้”

ถ้ามหาเถรสมาคม (ม.ส.) ประกอบไปด้วยพระมหาเถระ ผู้ซึ่งมีศีลาจารวัตร อันเป็นที่น่าเลื่อมใส โดยไม่ต้องคำนึงถึงสมณศักดิ์ และเป็นผู้กล้าหาญทางจริยธรรมที่มองเห็น สังคมอย่างชัดเจน และพร้อม ที่จะทำงานเพื่อพระศาสนาอย่างจริงจัง น่าจะมีนโยบาย ดังต่อไปนี้

1. การชำระอธิกรณ์ พระภิกษุสงฆ์ต้องแม่นยำถ้อยพระวินัยเป็นหลัก เรื่องการเงินนั้น ต้องออกกติกาให้เข้มแข็ง ดั่งการที่ต้องแยกเงินวัดออกจากเงินส่วนตัว ต้องมีคณะกรรมการ ตรวจสอบบัญชีทุก ๆ เดือน โดยมีพระและฆราวาสร่วมกันตรวจสอบด้วย ดังพระธรรมเจดีย์ (กี มารชิโน) (Sulak Sivaraksa, 1991) ได้ปฏิบัติมาแล้ว เมื่อท่านเป็นเจ้าของคณะจังหวัด ธนบุรี และใครที่ทำบุญควรได้รับอนุโมทนาบัตรซึ่งลดภาษีได้ บัญชีเงินส่วนตัวของพระ ในธนาคารก็ต้องตรวจสอบได้ โดยควรเลิกถวายนิยัตถ์ตั้งแต่นี้เป็นต้นไป

และเมื่อจัดการเงินทองของวัดให้เรียบร้อยได้แล้ว พระก็จะเป็นตัวอย่างที่ อาจเอื้อประโยชน์ให้ ฆราวาสปลอดไปจากอบายมุขได้ ดังเช่นที่พระอาจารย์สุบิน ปณีโต ก่อตั้งกลุ่มสังฆะสหทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต ขึ้นที่จังหวัดตราด

2. วัดต่าง ๆ ควรเป็นรมณีสถาน เปลี่ยนลานจอดรถให้เป็นลานวัด โดยอาจต้อง ค่อย ๆ ทำทีละขั้น แล้วปลูกต้นไม้มาแทนที่ให้สมกับเป็นอาราม ให้เป็นที่ร่มเย็นอย่างสัปปายะ สำหรับทุก ๆ คนที่เข้าวัด ทั้งนี้ก็เพื่อเอื้อให้วัดเป็นสถานที่เหมาะสำหรับการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์

แบบอย่างของวัดที่สามารถปลูกต้นไม้ไว้อย่างร่มรื่น จากพื้นที่แถบเดิมที่ว่างเปล่า ให้รื่นรมสวงาม อย่างน่าชื่นชมมีที่วัดปลักไม้ลายจังหวัดนครปฐม โดยพระครูสุธรรมนาถ (สมนึก นาโถ) นอกจากนี้แล้ว ก็ขอให้ดูถึงกระบวนการ ปลูกต้นไม้และอนุรักษ์ป่าของ พระอาจารย์ไพศาล วิสาโล เป็นหลัก ซึ่งพระคุณท่านร่วมกับญาติโยมที่จังหวัด ชัยภูมิ และ ขยายออกไปยังจังหวัดอื่นๆ รวมถึงเมืองกรุงด้วย มีพักต้องกล่าวถึงหนังสือ พุทธศาสนาไทย ในอนาคต: แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต (Phra Paisal Visalo, 2009) ที่พระคุณท่านตีประเด็น ปัญหาของการพระศาสนาร่วมสมัยได้แตก อันเป็นพยานถึงความสามารถของพระคุณท่าน

3. พระสงฆ์องค์เจ้าต้องสอนญาติโยมให้เลิกถวายถุงพลาสติกและโฟมต่าง ๆ ตั้งในโรงพยาบาล และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้เริ่มรณรงค์เรื่องนี้กันอย่างจริงจังแล้ว พระต้องสอนให้โยมถวายผักผลไม้ที่ปราศจากมลพิษ ส่วนเนื้อสัตว์ต่าง ๆ ก็ควรปลอดสารพิษ และปลอดการทรมานสัตว์ด้วย เพราะนี่ไม่ใช่เฉพาะสิ่งที่ควรปฏิบัติกับพระเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ทั้งสังคมควรดำเนินไปในแนวทางนี้ พระรัตนเถระแห่งประเทศไทยสภา ชักชวนญาติโยมรอบ ๆ วัดท่านให้ปลูกผักปลอดสารพิษเป็นจำนวนมากมีใช้น้อย และท่านประกาศว่าภายใน 10 ปีนี้ศรีลังกาจะมีแต่พืชผักที่ปลอดสารพิษใด ๆ ล้วน

4. ต้องมีหลักเกณฑ์สอนพระเถระให้เข้าถึงความงาม ซึ่งวัดต่าง ๆ มีอยู่แล้ว ทั้งภาพจิตรกรรม ฝาผนัง โบสถ์วิหารการเปรียญ ฯลฯ ต้องให้พระเถระเข้าใจความหมายปริศนาธรรม เข้าใจความวิจิตรงดงามที่เป็นสื่อ ไปยังความดีและความจริงในศาสนาธรรม ควรรู้จักคุณค่าของของเก่า เพื่ออยู่ในปัจจุบัน อย่างมีความหมาย และพร้อมที่จะก้าวไปสู่อนาคตต่อไปควรห้ามรื้อถอนปูชนียสถานเก่า ๆ ก่อนได้รับ อนุญาตจากมหาเถรสมาคมซึ่งควรตั้งพระรูปหนึ่งเป็นอธิบดีในทางนี้เลยทีเดียว

งานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติของพระเถระที่นั่น แพร่และเชียงใหม่ก็เป็นตัวอย่างอยู่ รวมไปถึงงานของพระเถระตามหัวเมืองต่าง ๆ ทั้งทางปักษ์ใต้ฝ่ายเหนือทั้งตะวันออกและตะวันตกที่มหาเถรสมาคมส่วนใหญ่ไม่เหลียวแล

วัดสมัยก่อนนั้น นอกจากสอนและปฏิบัติในทางธรรมแล้ว ยังสอนวิชาในทางโลกอีกมาก ดังสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์ประวัติวัดมหาธาตุว่าวัดนั้นสอนวิชาทางโลกได้แทบทุกแขนงจุดตั้งกรมมหาดเล็กหลวงในพระราชสำนักขณะนั้น แม้วัดทองนพคุณซึ่งเป็นวัดเล็ก ๆ ทางฝั่งธนบุรี จนตราไปถึง สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อข้าพเจ้าไปบวชเณรที่วัดนั้น ก็สังเกตได้ว่าที่วัดมีโหรเอก มีหมอยา หมอน้ำมนต์ หมอผี พระกลิ้งอะไรต่ออะไรอย่างวิเศษ ดังการเทศน์มหาชาตินั้น ก็มีร้องและแปลเป็นเพลงสำหรับพระเลยทีเดียว ทั้งยังมีปีพาทย์ในวัดอีกด้วย ฆราวาสที่อาศัยวัดอยู่เป็นทั้งช่างซ่อมนาฬิกา ช่อมรองเท้า แม่ชีที่อาศัยอยู่วัดก็สอนผู้คนในเรื่องทำอาหาร การจัดดอกไม้ นี่ยกมาให้เห็นเป็นตัวอย่าง โดยที่วัดขาดกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ไปอย่างน่าเสียดาย เวลาที่เหลือเพียงวัดนอนกระมังที่ยังมีหนึ่งใหญ่อยู่

ความข้อนี้นำให้ต้องนึกถึงพระอาจารย์เรวัตธัมมะจากสหภาพพม่า ซึ่งไปตั้งวัดอยู่ที่เมืองเบอร์มิงแฮม ประเทศอังกฤษ ท่านสามารถของบประมาณจากเทศบาลของเมืองมาสร้างสถานที่พักคนชราในวัด ซึ่งช่วยให้คนชราใช้เวลาปฏิบัติธรรมอย่างสงบในบรรยากาศอันร่มรื่นแห่งพระอาราม แม้บุคคลนั้น ๆ จะไม่ใช่พุทธศาสนิกก็ตาม วัดของเราก็น่าจะเอาเยี่ยงมาประยุกต์ใช้ โดยที่พระธรรมทูตของเราที่ออกไปตั้งสำนักสงฆ์ในต่างประเทศนั้น ท่านทำหน้าที่ทางอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมากกว่าเผยแพร่พระพุทธธรรม เพราะสำนักนั้น ๆ เอื้ออำนวยประโยชน์กับคนไทยที่ไปทำบุญให้ทานตามเทศกาลต่าง ๆ อย่างปราศจากการอบรมทางสมาธิภาวนาเอาเลยก็ว่าได้ อย่างเก่งก็สวดมนต์ได้เล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น พระที่ออกไปเผยแพร่ธรรม ในต่างประเทศก็เห็นมีแต่พระฝรั่งสายพระอาจารย์ชา สุภทโท นั่นแหละเป็นหลักทางฝ่ายคณะธรรมยุต ก็เห็นมีแต่สายพระอาจารย์ลี ธมฺมธโร แห่งวัดโศภการาม เท่านั้นเองกรรมง

5. การศึกษาของสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นภิกษุธรรม เปรียญ หรือมหาวิทยาลัย ให้เน้นทางไตรสิกขาเป็นหลัก ต้องมีเวลาภาวนาอย่างจริงจัง โยงปริยัติศึกษากับปฏิบัติศึกษาเข้าด้วยกัน ดังพุทธทาสภิกขุได้ทดลองมาแล้วที่สวนโมกข์ ยังการสั่งสอนสาธุศิษย์ ควรเป็นไปดังคณะสงฆ์สายพระอาจารย์ชา สุภทโท เป็นตัวอย่าง

เพราะเมื่อจัดการศึกษาอย่างใหม่ในวัดแล้ว พระที่ขาดการเข้าถึงจิตศึกษา และพวกที่สึกออกมาส่วนใหญ่จึงไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษ ดัง ม.จ. พูนพิศมัย ดิศกุล เคยเปรยว่า พวกเปรียญลาพรตจากวัดมหาธาตุนั้น แทบไม่มีคุณธรรมเอาเลย ดังโปรดให้ดูหลวงวิจิตรวาทการเป็นตัวอย่าง นี้อาจจะเกินเลยไปอยู่บ้างแต่น่าสำเหนียก

6. สำหรับคนที่จะเข้ามาบวช ถ้าบวชไม่ครบพรรษา ควรให้บวชเณรเท่านั้น และการบวชพระต้องไม่สิ้นเปลืองเงินทองมาก ไม่มีการลั้มนิ้วลั้มควาย หรือจัดงานฉลองนาคให้มัวเม่วนายไป แม้จะมีหมอบำรุงขวัญนาคก็ต้องเป็นไปอย่างไม่ฟุ่มเฟือย และเมื่อเข้ามาบวชแล้ว พระอุปัชฌาย์อาจารย์ควรทำตนให้สมกับสถานะของพระคุณท่าน ดังสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ข้อคิดอย่างเฉียบแหลมไว้ในเรื่อง “ตอบ พ.ร.บ. คณะสงฆ์” ที่มีพิมพ์เผยแพร่ออกไปแล้ว (Sulak Sivaraksa, 2018)

7. ธรรมะพื้นฐานของพุทธศาสนิกทั่วไปควรใช้ธรรมนุญชีวิต ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) เป็นแนวทาง ส่วนพระโฆษาจารย์ ควรใช้ นวโกวาท ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ควบคู่กับเล่มนี้ไปด้วย โดยลำดับถัดจากเล่มนี้ขึ้นไป ควรอ่าน พุทธธรรม โดย ป. อ. ปยุตโต แม้ฉบับแรกอย่างย่นย่อนั้นก็ช่วยให้เข้าใจชีวิตและอุดมคติของการดำรงชีวิตได้อย่างแยกคาย

8. มหาวิทยาลัยสองแห่งต้องปรับปรุงอย่างขนานใหญ่ให้จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ที่สำคัญ อย่านำให้บัณฑิตนักศึกษารู้สึกด้อยที่ไม่ได้เรียนมหาวิทยาลัยทางโลก หากปรับปรุงให้ถึงขนาดน่าจะทำให้ มหาวิทยาลัยทั้ง 2 มีคุณค่าแก่นักศึกษาให้บำเพ็ญประโยชน์ได้ ทั้งสำหรับโลกนี้และโลกหน้า ตลอดจนถึงโลกุตระ ดังพระอาจารย์เลดี สยะดอร์ แห่งสหภาพมา ได้นำทางเป็นตัวอย่างอยู่แล้ว พุทธศาสนิกควรรอรับรู้ถึงวิทยาศาสตร์กระแสหลักของตะวันตก แต่ต้องรู้ข้อจำกัดวิทยาศาสตร์ตะวันตก ด้วยว่ากินความอยู่เพียงวัฏธรรมหรือโลกียธรรม ในขณะที่วิทยาศาสตร์ทางฝ่ายพุทธเข้าได้ถึงโลกุตระธรรม โดยอาศัยจิตศึกษาเป็นพาหะ ผู้ที่ปฏิบัติธรรมย่อมรับรู้ได้ถึงโลกนี้ โลกหน้า นรกสวรรค์ เปรต อสุรกาย ในขณะที่พระไทยสมัยใหม่ไม่เชื่อแม้แต่วัฏฏสงสาร²

ในระดับนานาชาติองค์กรหะไลลามะโปรเตให้จัดประชุมเชิงวิชาการโดยเชิญนักวิทยาศาสตร์คนสำคัญจากตะวันตกมาร่วมปรึกษาหารือกับผู้นำทางฝ่ายพระพุทธศาสนาด้วยกัน เพื่อเข้าใจกันและกันอันนับเป็น ประโยชน์อย่างยิ่ง ดังถึงกับฝรั่งเศสบางคนใช้เครื่องมือตรวจสอบสภาวะของพระที่ภาวนาน่าว่านิ่งแน่วแน่ขนาดไหน อย่างน่าสนใจนัก³

พระฝรั่งอย่าง แมทธิโอ ลิกาโด ซึ่งเป็นนักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ก็แนะนำทางให้ประสาน หัวใจ กับหัวสมองเข้าด้วยกันโดยให้ใช้พุทธธรรมนำโลกออกจากกระแสของการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ กระแสหลักอีกด้วย⁴

²ผู้ที่สนใจเรื่องนี้ควรอ่าน The Birth of Insight: Meditation, Modern Buddhism, and the Burmese Monk Ledi Sayadaw ซึ่งมีวิจารณ์เป็นภาษาอังกฤษลงใน Seeds of Peace ฉบับเดือนกันยายน 2561 หน้า 57

³ผลการประชุมทุก 2 ปี ตีพิมพ์แล้วในหนังสือชุด Mind and Life Institute ที่สหรัฐอเมริกา พระอาจารย์สมชัย กุศลจิตโต เคยไปร่วมประชุมด้วยจากเมืองไทย

⁴งานเขียนของพระรูปนี้ มีแปลเป็นไทยแล้ว สำนักพิมพ์สวนเงินมีมาจัดพิมพ์จำหน่าย

เดวิด ลอย (David Loy) ซึ่งเป็นฆราวาสชาวอเมริกัน ก็ชี้ทางให้ชาวพุทธตีประเด็นการศึกษาประวัติศาสตร์ตะวันตกว่ามีข้อบกพร่องอย่างไรบ้าง เต็มไปด้วยอรรถาอย่างไร และสิ่งซึ่งฝรั่งอ้างว่าสำเร็จนั้นเป็นความทุกข์อย่างไร ชี้ให้เห็นว่าเงินทองเป็นมายาให้โทษมากกว่าให้คุณ สิ่งเหล่านี้เราน่าจะนำมาพิจารณาอย่างแยบคาย

และขอให้คำนึงไว้ด้วยว่าการรวมศูนย์อำนาจนั้นให้โทษมากกว่าให้คุณ เช่น ครูบาศรีวิชัย ซึ่งเป็นหลักชัยของพระศาสนาในภาคเหนือถูกมหาเถรสมาคมในสมัยราชาธิปไตย บัญญัติอย่างเหลือคณานับ ถ้าเปิดโอกาสให้คณะสงฆ์เป็นไปตามปรีชาปฏิบัติ สืบทอดพุทธประเพณีจากครูบาอาจารย์เรื่อย ๆ ไป ก็น่าจะดี คล้ายกับสายพระอาจารย์ชา สุภทฺโท ที่แม้จะอยู่ใต้อาณัติของมหาเถรสมาคมแต่คณะสงฆ์ของท่านก็มีความเป็นเลิศได้มิใช่น้อย

9. คำสอนที่เป็นไปในทางสัทธรรมปฏิรูปมหาเถรสมาคมต้องประกาศออกไปให้ชัดเจนว่านั่นผิดกับคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเอาเลยทีเดียว เช่น คู่มือการศึกษาสัมมาปฏิบัติไตรสิกขา จัดพิมพ์โดยศูนย์ประสานงานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งประเทศไทย (ศปท.) ซึ่งเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง トラบจน พ.ศ. 2559 ตีพิมพ์มาแล้ว 11 ครั้ง โดยที่หนังสือเล่มนี้แสดงออกมามีลักษณะเป็นของทางการในเชิงที่ได้รับการสนับสนุนจากคณะสงฆ์ แต่นี่เป็นคำสอนที่ให้ข้อมูลกรจ่อตรงกันข้ามกับพระธรรมวินัย เช่น อ้างว่านิพพานเป็นอัตตมหาเถรสมาคมต้องประกาศออกไปให้ประจักษ์ว่า หนังสือเล่มนี้ขัดกับหลักการพื้นฐาน พุทธศาสนาเลยทีเดียว

เข้าใจว่าหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ออกมาโดยการแอบแฝงของคณะพระธรรมกาย แม้มหาเถรสมาคมจะขจัดคณะนี้ไม่ได้ ก็ควรประกาศในทางปทัชชาขียนยกรรม ไม่รับรองความเป็นพระภิกษุในคณะสงฆ์สยาม ดังที่เคยทำมาแล้วกับคณะสันตอโศก ส่วนเขาจะสอนผิดถูกอย่างไรไปก้าวกายเขาไม่ได้เพราะชาติรัฐธรรมนูญ ที่ให้เสรีภาพในการนับถือลัทธิศาสนาต่าง ๆ

10. สำหรับคำสอนที่ถูกต้อง เช่น ในเรื่องเบญจศีลนั้น เราเคยสอนกันมาในระบอบสังคมเกษตรอย่างเดิม ๆ มาบัดนี้บ้านเมืองเราเป็นสังคมอุตสาหกรรมเสียแล้วโดยมาก ทั้งยังอิงกับบอภิมหาอำนาจ และบริษัทข้ามชาติอีกด้วย ในเมื่อศีลเป็นแนวทางที่ช่วยให้เกิดความปกติส่วนบุคคล และความยุติธรรมในสังคมตลอดจนเอื้ออาทรต่อธรรมชาติ คำสอนในเรื่องศีลสำหรับสังคมร่วมสมัยต้องไปที่โครงสร้างอัน อยุติธรรมของสังคมให้แตก จึงนำเอาศีลมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับกาลสมัย ช่วยเอื้ออาทรให้คนร่วมสมัยใช้ศีลให้เกิดความเป็นปกติได้ทั้งทางส่วนตัว ส่วนรวมและรวมถึงธรรมชาติ

11. สำหรับนโยบายระยะยาวของมหาเถรสมาคมควรเปิดโอกาสรับรอง คณะพระภิกษุณี ดังที่ประเทศศรีลังกา อันเป็นต้นแบบของคณะสงฆ์สยาม ก็มีคณะพระภิกษุณี เกิดขึ้นแล้ว โดยที่คณะสงฆ์กระแสนี้ไม่ยอมรับ และถ้ามองไปให้เห็นขบวนการพระภิกษุณี ที่ไต้หวัน จะเห็นได้ว่าพระภิกษุณีเฉาเหว่ยได้นำทางอย่างกล้าหาญ ที่ประยุกต์ศีลสิกขา มาใช้ให้สังคมเกิดความยุติธรรม ดังท่านธรรมาจารย์เจิ้งเอียน ที่ตั้งมูลนิธิฉือจี้นั้นก็ใช้ทานมัย ให้เกิดการสังคมสงเคราะห์ไม่แต่ในไต้หวัน และยังมีประเทศต่าง ๆ ตลอดไปมิใช่น้อย ผู้ที่ต้องการ ทราบถึงความถูกต้องในการดำรงอยู่ของภิกษุณีร่วมสมัยควรอ่านบทความทางวิชาการ ภาษาอังกฤษเรื่อง The Revival of Bhikkhuni Ordination in the Theravada Tradition โดยภิกษุโพธิ (Bhikkhu Bodhi, 2007) และ The Legality of Bhikkhuni Ordination โดยภิกษุอนาลโย (Bhikkhu Analayo, 2018)

รวมถึงขบวนการของฆราวาสที่เข้มแข็งทางสังคมสงเคราะห์และเพื่อ ความยุติธรรมในสังคม เช่น ที่ญี่ปุ่น ขบวนการริชโซโกโซไกเป็นตัวอย่าง ยังพระพอมยุ่น สุนิม ที่เกาหลีใต้ก็โยงโยกับพระของเรา ทั้งที่เมืองไทย เมืองพม่า เมืองลาว และลังกา ให้ร่วมกัน ทำงานเพื่อความยุติธรรมทางสังคม และการสังคมสงเคราะห์อย่างน่าทึ่งยิ่งนัก ยังพระนัทธันท์ ที่เวียดนามใต้ก็ตั้งหมู่บ้านพลัมขึ้นในหลายต่อหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทยด้วย ที่ช่วยให้คนรุ่นใหม่กลับเข้ามาหาพุทธธรรม เป็นการเจริญสติอย่างทันสมัย เพื่อแก้ไข ปัญหาส่วนตัวและสังคมด้วย

เพราะฉะนั้นมหาเถรสมาคมต้องเปิดกว้างมองไปในทิศทางต่าง ๆ ด้วย แม้ขบวนการของเครือข่ายพุทธ ศาสนิกสัมพันธ์เพื่อสังคมนานาชาติ (INEB) ที่ตั้งมากกว่า 30 ปี แล้ว และมีศูนย์ประสานงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็น่าจะทำความรู้จักไว้ และควรจะรู้ไว้ ด้วยว่าขบวนการนี้แตกต่างไปจากองค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกอย่างไร และหน่วยงาน หลังนี้ที่ตั้งศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพฯ เช่นกัน

12. ต้องห้ามไม่ให้พระดูโทรทัศน์ แม้เมื่อวิฤตเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น มหาเถรสมาคมห้ามไม่ให้พระฟังวิทยุ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องทรงทูลขอ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราลริวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ให้อนุญาตให้พระ ฟังข่าวของทางราชการ หากไม่พระจะไม่ทันโลก หากห้ามฟังบันเทิงคดีทั้งหมด สมเด็จพระสังฆราช ให้อนุญาต หากถวายพระพรให้พระราชอาชานาพระแสดงวิทยุธรรมเทศนาทุกวันพระ นั้นนับว่าเป็นการรวมข้อมกัอย่างฉลาด

หากเมื่อมีโทรทัศน์ขึ้นครั้งแรก จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีนำเครื่องรับโทรทัศน์ไปถวายสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภโณ) สังฆนายกในเวลานั้น ก็เลยบานปลายเรื่อยมา หาเข้าใจไม่ว่าโทรทัศน์เป็นเครื่องประเทืองกามกิเลสอย่างไรร้ายแรงที่สุดประการหนึ่ง

แม้กฎของพระเณรก็ควรเป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ใช่เครื่องปรับอากาศ ฯลฯ

13. นโยบายอีกข้อหนึ่งของมหาเถรสมาคมซึ่งสำคัญมาก คือ ควรสั่งให้ระงับการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ ภายในวัดวาอาราม เดิมการก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ นั้นยิ่งยิ่งใหญ่ ยิ่งจะเป็นโอกาสให้เลื่อนสมณศักดิ์เอาเลยทีเดียว บัดนี้ควรทบทวนนโยบายนี้ได้แล้ว ยิ่งการสร้างพระพุทธรูปองค์โต พระเจดีย์อาจารย์องค์โต ๆ แม้ จนุรูปเจ้าแม่กวนอิม ก็ไม่ควรให้มีอีกต่อไป ยิ่งการสร้างรูปพระคณาจารย์อย่างใหญ่ รวมถึงการสร้างรูปซุกให้คนบูชา ต้องสั่งให้ล้มเลิกเอาเลย

14. พิธีกรรมของเรานั้นสู้กับคนรุ่นใหม่ไม่ได้เสียแล้ว อย่างน้อยทางมหาดานมีการนำดนตรีมาประกอบพิธี ทำให้มีชีวิตชีวาขึ้นมา หากเรายังคงสวดเป็นภาษาบาลีอยู่ ก็ควรมีคำแปลตีพิมพ์ให้คนอ่านไปในขณะที่พระสวด จะสวดเป็นคำไทยด้วยก็ได้ ทั้งควรอธิบายด้วยว่า ทำไมต้องจุดเทียนน้ำมันต์ ตอนเริ่มสวดมงคลสูตร ฯลฯ ยังการสวดในพิธีศพนั้นเล่า ทางฝ่ายวัชรยานพระสวดให้คนตายฟัง ของเราพระสวดให้คนเป็นฟัง ซึ่งควรรู้ความหมายของบทสวดนั้น ๆ

มหาเถรสมาคมควรหันมาเน้นเรื่องการสร้างพระภิกษุสามเณรรุ่นใหม่ ให้สามารถทรงพรหมจรรย์อยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วยทุนนิยม บริโภคนิยม ให้พระเณรรุ่นใหม่ มีศีลาจารวัตรและเจริญไตรสิกขา เพื่อจะสืบอายุพระศาสนาต่อไป นี้จะมีคุณค่ายิ่งนัก

บทสรุป

ท้ายสุดนี้หวังว่ามหาเถรสมาคมชุดใหม่จะไม่นำเก่าในชุดใหม่ ถ้าได้พระมหาเถระรุ่นใหม่ ที่ทรงไว้ซึ่งคุณงามความดี ดังที่กล่าวไว้แล้วแต่ต้น ก็จำต้องถามว่า พระมหาเถระซึ่งทรงสมณศักดิ์ต่าง ๆ นั้น จะเอาไปไว้ที่ไหน คำตอบก็คือท่านควรได้รับอาราธนาให้ไปประกอบพิธีกรรมเพื่อเจริญพระราชกุศลตามพระราชพิธีต่าง ๆ และค่อย ๆ จัดอสังขิออกไปโดยที่ภายในเวลาอันไม่ช้าพระผู้ทรงสมณศักดิ์เหล่านั้นก็ย่อมจะมีศีลาจารวัตรอันงดงาม

การตั้งและเลื่อนสมณศักดิ์ ควรมุ่งที่คุณภาพอย่างปราศจากการติดสินบนกันต่อ ๆ ไป พระผู้ทรง สมณศักดิ์นั้น ก็จะเป็นศรีของพระศาสนาโดยแท้ แล้วนี้ย่อมเป็นการเอื้ออาทรต่ออาณาจักรอีกด้วย

ที่เสนอมาย่างคร่าว ๆ นี้ หวังว่าจะมีประโยชน์สำหรับ มส. คณะใหม่ เพื่อหาทางแก้ไขสภาพของการพระศาสนาในปัจจุบัน ซึ่งตกอยู่ใต้อำนาจทุนนิยมบริโภคนิยมมากเกินไป

ข้อเสนอดังกล่าวน่าจะเป็นหลักแห่งการปรับปรุงคณะสงฆ์ เมื่อนำมาใช้ให้ถูกต้อง น่าจะช่วยให้พระศาสนามีบทบาทในทางเกื้อกูลสังคม ทั้งสำหรับโลกนี้และโลกหน้า ตลอดจนช่วยให้เข้าถึงพระปรมัตถธรรมได้อีกด้วย

References

- Bhikkhu Analayo. (2013). The Legality of Bhikkhuni Ordination. *Journal of Buddhist Ethics* 20. [Online]. Retrieved form <https://www.buddhismuskunde.uni-hamburg.de/pdf/5-personen/analayo/legality.pdf>. [2018, September 18].
- Bhikkhu Bodhi. (2007, September 2). The Revival of Bhikkhuni Ordination in the Theravada Tradition. *Thubtenchodron.org*. [Online]. Retrieved form <https://hubtenchodron.org/2007/09/full-ordination-women-restore>. [2018, September 18].
- Phra Paisal Visalo. (2009). *Thai Buddhism in the Future: Tendencies and Crisis Solve* (2nd ed). Bangkok: Komol Kiemtong Foundation. (In Thai)
- Sulak Sivaraksa. (1991). *Phra Dhammajetiya the Trust Worthy Elder Thera* (2nd ed). Bangkok: Kledthai. (In Thai)
- Sulak Sivaraksa. (2018). Conversation between S. Sivaraksa and Somdej Phra Buddhakosajarn in Sangha Act. *Pajarayasara Magazine*. 42(1). (In Thai)